

комунікація: письменниця є активною учасницею літературних фестивалів, зустрічей із читачами та книжкових форумів, що сприяє прямому зв'язку з аудиторією та її постійному зростанню; 4) висока продуктивність: регулярний вихід нових романів підтримує постійний інтерес до її творчості.

Дара Корній стала одним із тих авторів, які легітимізували жанр фентезі в сучасній українській літературі. До її появи українське фентезі часто вважалося «низьким» жанром масового письма. Її успіх засвідчує, що український фольклор може стати джерелом для творення масштабних і комерційно успішних літературних проєктів, відкривши перспективи для багатьох молодих авторів. Таким чином, Дара Корній є не просто популярною авторкою, а знаковою постаттю, котра успішно й органічно виводить давні українські міфи на сучасний вибагливий літературний ринок, майстерно пишучи унікальне та затребуване українське містичне фентезі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Войтович В. Міфи та легенди давньої України. Вид. 2-ге, доповн. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 464 с.
2. Войтович В. Українська міфологія. Енциклопедія народних вірувань. Київ: «ФОРМ-Стебеляк», 2014. 692 с.
3. Корній Дара. Гонимарник: роман; худож. А. Єрьоміна; дизайн обкл. Н. Величко / авт. передм. Л. Дашвар. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2012. 333 с.
4. Корній Дара. Чарівні істоти українського міфу. Духи природи; худож. А. Канкава. Харків: Vivat, 2017. 319 с.
5. Корній Дара. Чарівні істоти українського міфу. Домашні духи; худ. А. Канкава. Харків: Vivat, 2019. 352 с.
6. Корній Дара. Чарівні істоти українського міфу. Духи-шкідники; худож. А. Канкава. Харків: Vivat, 2021. 336 с.
7. Корній Дара. Чарівний звірслов українського міфу. Птахи; іл. С. Мудрої. Харків: Vivat, 2024. 429 с. (Серія «Оберіг»).

*Семанюк Віта
Науковий керівник – доц. Бородіца Світлана*

ЛОКАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ І ГЛОБАЛЬНІ НАРАТИВИ У ТВОРЧОСТІ МАРІЇ МАТІОС

Сучасна українська література, специфіку якої критики пов'язують із переходом від колоніального до постколоніального контексту, вирізняється багатством жіночої творчості та переосмисленням ролі локальних і глобальних наративів. Особливо це помітно в умовах сучасної воєнної реальності, коли почуття загострюються, а розуміння цінності кожного локального досвіду стає глибшим: немає «неважливого» локального, адже саме сукупність локальних історій формує глобальний наратив, за який сьогодні відбувається боротьба у світі. Як зазначає Ігор Набитович, «кожна наступна культурна епоха виростає з попередньої, руйнуючи й заперечуючи її стилістичні, ідейні первні, й, одночасно, до певної міри несе на собі печать багатьох ознак поетики цієї попередньої епохи» [6, с. 5].

У таких умовах національний літературний канон формується завдяки глибокому осмисленню національних ідей через усвідомлення локальних наративів: пострадянської травми, пошуку ідентичності, політичної трансформації. Сучасна українська література XXI століття постає на перетині локального й глобального, синтезуючи етнокультурну специфіку регіонів із загальнолюдськими проблемами ідентичності, пам'яті та моральної відповідальності. Саме відродження локальної ідентичності призвело до «потреби переосмислити національну ідентичність, що проявляється в формуванні нової колективної уяви про націю через прозу ... та творення того, що Олександра Валло називає «національним уявним» (the national imaginary) – дискурсу, який поєднує історичну пам'ять, постколоніальний досвід і сучасні культурні пошуки України» [12].

Метою статті є дослідити творчість Марії Матіос у контексті універсальних тем та локальних наративів; виявити особливості її індивідуального стилю як прикладу синтезу локальної ідентичності та глобальних наративів; окреслити художній світ письменниці та способи відображення локальної ідентичності у прозі.

На межі XX-XXI століть в український літературний процес впевнено ввійшла генерація авторок, проза котрих засвідчила їхній письменницький авторитет. У цьому контексті Марія Матіос є талановитою представницею «останнього радянського покоління» митців-вісімдесятників, що з'явилися на літературній ниві наприкінці 1980-х, а їхній життєвий і творчий досвід охоплює як радянську, так і пострадянську доби. «Бути жінкою в українській літературі 2000-х років, особливо тепер, у другому десятилітті, – це вже не щось екзотичне. Те, що двадцять років тому було маргінальним, стало центральним», – акцентувала Оксана Забужко у 2013 році під час розмови з польською журналісткою Ізою Хруслінською [9]. Г. Павлишин відзначає, що «постання й утвердження потужних жіночих голосів є однією з найпомітніших тенденцій у літературному дискурсі постнезалежної України» [7]. Відтак творчість Марії Матіос як художнє явище сучасної української літератури синтезує особистий і колективний досвіди, поєднуючи автобіографізм, історичну рефлексію та жіночий погляд на історію. Її художній світ характеризують емоційна напруга, альянзи та філософські рефлексії над людською долею. Письменниця через автобіографічні мотиви, фольклорну основу та психологічну деталізацію формує унікальний наратив, де локальні події та родинні історії резонують із глобальними культурними і соціальними контекстами. Її проза стає мостом між минулим і сучасністю, між особистим досвідом та колективною пам'яттю нації, що робить її твори ключовими для розуміння сучасного існування української нації. Зосередженість авторки на осмисленні здобутків і втрат української історії XX століття, особливо у «Солодкій Дарусі» і «Майже ніколи не навпаки», можна зіставити з постмодерністською тенденцією до ревізії національної спадщини [2].

«Я беруся за перо лише тоді, коли мені є що сказати», – пише Марія Матіос, тому її творчість критики трактують як «данину несамовитому нашому часові» [11] і розглядають крізь призму її біографічної історії.

Марія Матіос народилася на Буковині, і саме цей регіон став основним джерелом її художньої рефлексії, коли локальні мотиви виявляються через детальний опис побуту, традицій, мовлення персонажів та фольклору, що творять відчуття автентичності і культурної самобутності. «Солодка Даруся», «Щоденник страченої» та «Армагедон уже відбувся» – приклади творів, де локальний простір стає мікрокосмом національної історії, а внутрішній світ героїв відображає соціальні, психологічні та моральні проблеми спільноти [4].

Марія Матіос належить до тих письменниць, які формують образ сучасної української прози, органічно поєднуючи художню естетику з історичною свідомістю народу. Вона неодноразово підкреслює, що саме Буковина та її етнокультурна багатшаровість стали основним джерелом творчої уяви [1, с. 45], а в текстах синтезуються автобіографічний досвід, фольклорна традиція та національний світогляд.

Поряд із локальними деталями, проза Марії Матіос розкриває універсальні теми: травми війни, пошук ідентичності, моральну відповідальність, взаємозв'язок поколінь. Через особисті долі персонажів авторка осмислює загальнолюдські проблеми, зрозумілі та актуальні для зарубіжного читача. Рецензенти відзначають, що її твори мають глобальний культурний резонанс, поєднуючи регіональну етнопоетику із темами пам'яті та морального вибору [8, 10].

Біографічні мотиви у творчості Марії Матіос тісно переплетені з історичною долею України, особливо трагічного ХХ століття. Авторка свідомо конструює «малий світ» гуцульського села як мікрокосм національної пам'яті, у якому віддзеркалюються архетипи українського буття. Народжена у «не зовсім пересічному роді – про це нас попереджає сам факт, що письменниця його історію знає аж до 1790 року, починаючи з предка з німецькою чи австрійською кров'ю, який осів був тоді у буковинських Карпатах». Більш того, один із її прапрапрадідів був письменним ще на початку 19 ст., за що його називали «писарем», прадіда Іллю односельці довгий час обирали старостою, попри його неграмотність, а бабусю Гафію в селі через мудрість називали Соломоном, попри її чотирикласну освіту» [6, с. 4].

Часто біографічні факти визначають формування авторського мислення Марії Матіос, як-от, наприклад, її участь у створенні Юрієм Ілленком відомого кінофільму **«Білий птах з чорною ознакою»** (1971), де головний герой каже сміливі на той час, непоступливі й пророчі слова: «Це мої гори і я тут газда! Це я вирішую, кому в них жити!», запали не тільки в її серце – вони вплинули на формування цілого покоління її ровесників... Цей фільм, його прихована позацензурна символіка і чар ледь вловимими відгуками і нині резонує в її творчості. А в одному з епізодів того фільму вона назавжди залишиться маленькою Марічкою в постолах, що біжить під рясним дощем і музикою глининських музикантів дивиться на фатальний танець попівни Дани (Л. Кадочникова) і бандерівця Ореста (Б. Ступка)» [6, с. 4].

Авторка акцентує на закладених тоді, в ранньому віці, важливих світоглядних орієнтирах: «Тепер я розумію: саме той біг босоніж снігом не тільки не атрофував мою впертість, але назавжди загартував рецептори болю. Без того бігу я ніколи б не стала тією, ким я є» [3, с. 10-11]. Можливо, тому художній стиль Марії Матіос вирізняється поліфонічністю, багатством мовних засобів та пильною увагою до психологічної деталі. Її проза тяжіє до фрагментарності, поєднання документального й художнього, реалістичного й міфопоетичного. Однією з центральних тем є жіноча доля – не лише як соціальна, але як метафізична категорія. Так, у романі «Солодка Даруся» жінка стає втіленням родинної пам'яті, національної жертви та духовної сили.

Мова письменниці фольклорно наснажена діалектизмами, внутрішньою музикальністю та емоційною ритмікою. Вона відтворює індивідуальну свідомість персонажів через особливу мелодику мовлення, що створює ефект присутності [5]. Ця позиція у творах Марії Матіос реалізується через національну тематику, а водночас порушення складних моральних та екзистенційних питань, ускладнений психологізм (внутрішні переживання, «потік свідомості», оніричні візії), опозицію індивід-соціум, екзистенціальні проблеми та ін.

Проза Марії Матіос є прикладом успішного синтезу локальної ідентичності та глобальних наративів. Вона засвідчує: локальні історії можуть стати універсальними, якщо автор відтворює внутрішню психологію персонажів, емоційний та соціальний досвід. Це дозволяє українській літературі виявляти власну ідентичність у світовому культурному контексті. У творчості Матіос локальна етнокультура, жіночий наратив та історична пам'ять органічно поєднуються з глобальними проблемами, що робить її тексти актуальними і для наукового, і для читацького сприйняття (табл. 1).

Таблиця 1

Локальні ідентичності, глобальні наративи та їх взаємодія у творчості Марії Матіос

Категорія	Прояв у творчості	Твір	Взаємодія локального та глобального
Локальна ідентичність	Використання гуцульського діалекту, опис традицій, обрядів, свят, сімейного життя, соціальні ролі (гендерні, вікові), місцеві історії та міфи	«Солодка Даруся», «Благословіть жінку», «Майя», «Весна у чужому житті»	Локальна культура як живий простір, через який читач переживає глобальні історичні події
Глобальні наративи	Війни (Друга світова, локальні конфлікти), репресії, депортації, голодомори, соціальні проблеми, насильство, еміграція, тема людських трагедій та морального вибору	«Солодка Даруся» (Друга світова, переселення), «Битва під Крутами» (історичний контекст), «Майя» (соціальна нерівність)	Глобальні процеси (війни, репресії) впливають на життя персонажів, змушують змінювати локальні традиції та адаптуватися до нових умов
Взаємодія локального та глобального	Локальні герої переживають глобальні катастрофи, традиції та	«Солодка Даруся» (традиційне гуцульське село на	Локальна ідентичність стає «лінзою», через яку показані глобальні

ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ І ЖУРНАЛІСТИКИ

	мова зберігають унікальність, але під впливом історії трансформуються; персональні долі показують універсальні теми	тлі війни та репресій), «Благословіть жінку» (сімейні конфлікти на тлі соціальних змін)	наративи; історія конкретної громади ілюструє великі соціальні та історичні процеси
--	---	---	---

Проза Марії Матіос здобула широкий резонанс серед літературознавців і читацької публіки. Критики відзначають поєднання індивідуальної авторської манери з глибоким філософським змістом [7]. «Солодка Даруся» отримала статус «роману-події» – тексту, де національну історію переосмислено через особисту трагедію. У зарубіжних оглядах відзначено універсальність тем у творчому доробку Марії Матіос – пам'ять, провина, мовчання як культурні архетипи [2]. Водночас критика зауважує певну патетичність і театральність її письма, що, однак, трактуємо органічним елементом її емоційної поетики, оскільки авторка є представницею «жіночого письма пам'яті», де мікроісторія родини перетворюється на макронаратив про національну ідентичність [11].

Висновки. Творчість Марії Матіос є важливою складовою сучасної української літератури, бо поєднує художній експеримент із глибоким етичним змістом. Її проза втілює концепцію пам'яті як способу осмислення історії, виступає простором жіночої нарації й естетичної рефлексії. Марія Матіос розширює жанрові й тематичні межі українського роману, надаючи йому рис психологічної та філософської глибини. Критичні інтерпретації її творчості підтверджують, що авторка посідає помітне місце в літературному процесі ХХІ століття. У цьому контексті відзначаємо ефективний синтез локального та глобального в її прозі. Локальна ідентичність виявляється через опис регіональної культури, побуту, мови і фольклору, створюючи автентичний художній простір. Глобальні наративи представлені універсальними темами: пам'яттю, травмою, моральною відповідальністю та пошуком ідентичності, забезпечуючи актуальність для сучасного читача в Україні та світі. Синтез локального і глобального у прозі Матіос увиразнює унікальність національної ідентичності та універсальність літературних тем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волошук Л. Поетика жіночого досвіду у прозі Марії Матіос. Слово і час. 2016. №3. С. 45-53.
2. Історія української літератури ХХ ст.: у 2-х кн.: навч. посіб. для студентів філол. ф-ів вузів / за ред. чл.-кор. АН України В. Г. Дончика. 2-е вид. Київ: Либідь, 1995. Кн. 2. Ч. 2: (1960-1990-ті роки). 509 с.
3. Матіос М. Вирвані сторінки з автобіографії. Львів: ЛА «Піраміда», 2011. 368 с.
4. Матіос М. Солодка Даруся. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2004. 208 с.
5. Михида С. Психопоетика українського модерну: Проблема реконструкції особистості письменника: монографія. Кіровоград: Поліграф-Терція, 2012. 357 с.
6. Набитович І. Знахарка троякої ружі: (мистецький світ Марії Матіос). Матіос М. Вибране. Львів: ЛА «Піраміда», 2010. С. 3-16.
7. Павлишин Г. Рецепція творчості Марії Матіос у сучасній українській літературі. Філологічні студії. 2019. №5. С. 101-109.
8. Chernetsky V. Mapping Postcommunist Cultures: Russia and Ukraine in the Context of Globalization. Montreal: McGill-Queen's University Press, 2007.
9. Chruślińska I., Zabużko O. Ukraiński palimpsest. Oksana Zabużko w rozmowie z Izą Chruślińską. Kolegium Europy Wschodniej, 2013. 392 с.

10. Cousineau N. Sweet Darusya: A Tale of Two Villages by Maria Matios. World Literature Today, 2015.
11. Turin K. Творчість Марії Матіос у контексті української літературної критики. Master's thesis. University of Zagreb, 2019.
12. Wallo O. Ukrainian Women Writers and the National Imaginary: From the Collapse of the USSR to the Euromaidan. Toronto; Buffalo; London: University of Toronto Press, 2020. 201 p.

Мартинів Мар'яна
Науковий керівник – доц. Бородица Світлана

ХУДОЖНЯ СВОЄРІДНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВОЄННОЇ ПРОЗИ

Естетична природа прозових творів 1960-х років не може бути осмислена поза контекстом радикальних стильових і тематичних змін, що відбулися в літературному процесі доби. Зумовлені суспільним «потеплінням» та переглядом доктринальних засад, вони призвели до «пробудження і розвитку вже майже зниклого літературного процесу», який був тривалий час обмежений стереотипами догматичного реалізму.

Незважаючи на те, що «відлига» виявилася лише частковим послабленням контролю, вона створила простір для природного «руху творчої сили», ознаменованого двома ключовими процесами: 1) почали публікувати та досліджувати (хоча й «частково, довільно й вибірково») спадщину репресованих митців (М. Куліш, Г. Косинка та ін.), що дозволило почасти відновити зв'язок із «перерваною традицією» модернізму 1920-х років; 2) дискусії кінця 1950-х – початку 1960-х років про «героя літератури» виявили прагнення до відходу від «слухняної автоматизованої істоти» – позитивного персонажа попереднього канону. Критики вимагали, щоб такий персонаж був не лише «діяльним у виробництві», але й «цікавим в особистому житті, багатим духовно».

Проза шістдесятників (В. Симоненко, Г. Тютюнник, М. Вінграновський, В. Дрозд, В. Шевчук, Є. Гуцало та ін.) реагувала на це прагнення, виводячи на перший план нові стильові пріоритети: глибоке дослідження «духовно багатого героя» та його внутрішнього світу, що прямо протиставлялося зовнішньому, ілюстративному зображенню; зміна тональності оповіді, наповнення її суб'єктивними переживаннями, що пізніше отримало назву «лірична проза»; замість однозначного «оптимізму за наказом», нова проза повертала в літературу «життєві суперечності» та правдиве зображення дійсності [3, с. 272-282].

Наприкінці 1950-х років в українській прозі активізується ліричне начало, що сприяло урізноманітненню художнього мислення та посиленню психологічної глибини. Лірична й ліризована проза, завдяки експресивності, інтонаційній гнучкості й увазі до найтонших порухів душі, розширила спектр мистецьких засобів, удосконалила художній інструментарій, надавши авторам смаку до психологічного аналізу. Однак уже в середині 1960-х стало помітно, що лірична проза почала «втомлюватися»: проявлялося дрібнотем'я, ізольованість художнього світу, збудованого на суб'єктивному досвіді персонажа. З'явилася потреба в новій стильовій